

BÁLINT FERENC

A ROHAMSISAK

Az I. világháborúban jelent meg a rohamsisak, amely ma már a katonák alapfelszerelésének számít. A közhiedelemmel ellentétben a korszak sisakjai nem a lövések ellen védtek, hanem a robbanások nyomán keletkező repeszektől óvták a katonákat. Ezek ugyanúgy képesek voltak végzetes fejsérülést okozni, mint a lőfegyverek lövedékei, azonban a rohamsisak hatékony védelmet nyújtott ellenük. Több ország próbálkozott lövedékálló sisakok és testpáncélok használatával, de a nagy súly miatt ezek hosszabb távú viselésre, harcserű mozgásra alkalmatlanok voltak.

Az I. világháború kitörésekor számos hadsereg tartott rendszerben sisakokat. Ezek közül talán a német hadsereg jellegzetes csúcsos sisakja, az úgynevezett Pickelhaube a legismertebb, de említhetnénk az osztrák–magyar haderő dragonyosainak tarajos sisakjait is. Az említett fejedők azonban egykori védelmi funkciójukat már javarészt elveszítették és csupán

csúcsos alkatrészt, hogy a katonák kevésbé legyenek feltűnők.

A fej védelme azonban továbbra is megoldatlan maradt. A tüzérségi lövedékek robbanása nyomán keletkező repeszek igen sok katonát sebesítettek meg, a fejsérülések pedig gyakran végzetesek voltak. Ez különösen a hegyvidéki, sziklás terepen vívott harcoknál volt érezhető, ahol a kövek

Olasz Lippmann típusú sisak vászborítással. A homlokrészen géppuskásalakulatra utaló jelzés látható.

Osztrák–magyar gyártású, német mintájú rohamsisak. A két kiálló alkatrészt a szellőzést biztosította, és ide rögzítették a homlokpáncélt.

Német mintájú osztrák–magyar sisak fel erősített homlokpáncéllal. A vastag lemez védelmet nyújtott a lövedékek ellen.

hagyományos viseleti elemként szolgált. A modern harctér kihívásainak nem feleltek meg, s viselőjüknek jobbra csak akadályt jelentettek. Előállításuk ráadásul drága és anyagigényes volt, a készítés során felhasznált nyersanyagokra másutt volt szükség a háború során.

A háborúba vonuló seregek zöme azonban még a hagyományos fejedőkben ment a harctérre, ahol a díszes sisakokról hamar bebizonyosodott, hogy nem felelnek meg a kor követelményeinek. Lecserélésük persze nem ment egyik napról a másikra, ezért különféle módosításokkal igyekeztek használhatóbbá tenni ezeket a sisakokat. A fényes felületeket szövetborítással vagy festéssel próbálták álcázni, a németek pedig leszerelték sisakjaikról a fejtetőn lévő

szilánkjait fokozták a robbanások repeszhatását. De a frontvonalak megmerevedésével kialakuló lövészárkokban is a katonák feje volt leginkább kitéve a sérüléseknek.

A harctéri tapasztalatok nyomán 1915-ben a britek, a franciák és a németek is kiláttak saját sisaktípusaik kifejlesztésének. A tervezők ugyanazokkal a kihívásokkal szembesültek: az új védőeszköznek tömegtermelésre alkalmasnak kellett lennie és a lehető legnagyobb védelmet kellett biztosítania viselőjének, de nem lehetett túl súlyos, mert a katonák jóformán állandóan viselték. Ennek megfelelően az I. világháború sisaktípusainak zöme elsődlegesen a repeszek ellen nyújtott védelmet, a tűzfegyverek lövedékei ellen nem. A tervezők különféle anyagok és formák felhasználásával igyekeztek növelni a sisakok védőképességét.

nálásával igyekeztek növelni a sisakok védőképességét.

A brit haderő egy John Leopold Brodie nevű feltaláló terveit fogadta el. Brodie sisakja eredetileg lágy acélból készült, de a sorozatgyártott példányok alapanyagát már mangánnal ötvözték, ami nagyban növelte a védőképességet. A brit Mk I sisak leginkább egy sekély levesestányérra hasonlított, egy fémdarabból alakították ki préseléssel, széles pereme megővta viselőjét a felülről érkező repeszektől. Az első példányok 1915 szeptemberében kerültek a harctérre. A háború során ilyen típusú sisakot viseltek a Brit Birodalom csapatai, valamint az 1917-ben hadba lépő Egyesült Államok katonái is.

A franciák először egy egyszerű fém koponyavédőt vezettek be. Ennek nem volt bélelése, közvetlenül a fejre kellett felvenni, a sapka alá. Ez a megoldás azonban nem nyújtott elegendő védelmet, ráadásul igen kényelmetlen volt a viselése. A francia hadsereg sisakjának megtervezését Louis Auguste Adrian ezredes irányította, a típust máig az ő nevén említik. Az Adrian sisak igen karakteres külsővel rendelkezett és egyes elemei

ben hasonlított a korábbi évszázad klasszikus katonai sisakjaihoz. Alapanyagként lágy acéllemez használtak, a sisaktestet négy darabból alakították ki: a koponyát védő harangrészhez elől és hátul kinyúló ellenző csatlakozott, a tetőn pedig egy domború gerinc húzódtott végig. Utóbbi alkatrészt a fejtetőn elhelyezett szellőzőnyílást is elfedte.

Az Adrian sisak jellegzetes eleme volt a homlokrészen elhelyezett domború jelvény, a francia haderő számos csapatneme saját, rá jellemző sisakjelvényvel rendelkezett. Az Adrian sisakot a francia mellett a belga, majd később a román és a szerb hadsereg is rendszeresítette. Olaszország ugyancsak Adrian sisakot használt, saját változatban. Az olasz sisak formája megegyezett a franciaival, azonban a harangrész és az ellen-

FŐBB ROHAMSISAKTÍPUSOK AZ I. VILÁGHÁBORÚBAN

	Brit Mk I	Francia 1915 M Adrian	Német M 1916 Stahlhelm	Olasz M 1916 Lipmann
Súly	950 g	670–750 g (méréstől függően)	1380 g	670–750 g (méréstől függően)
Vastagság	0,9 mm	0,7 mm	1 mm	0,7 mm
Anyag	mangánnal ötvözött acéllemez	acéllemez	króm-nikkel ötvözetű acéllemez	acéllemez

zöket egy darabból sajtolták, és csak a tetőn húzódó gerinc volt külön alkatrész. Az olasz sisakok homlokrészére festett embléma került.

A német hadsereg sisakját a hannoveri műszaki főiskola mérnök tanára, dr. Friedrich Schwardt tervezte meg. Az általa alkotott fejvédő, a Stahlhelm (szó szerint: acélsisak) krómmal és nikkellel ötvözött acéllemezéből készült, gyártása is jóval komplikáltabb volt, mint a brit vagy a francia daraboké. A német sisakot is egy darabból készítették, azonban a síklemezéből többszöri sajtolással alakították ki a végleges formát – ennek köszönhetően az anyag mindenhol egyenletes vastagságú maradt és nem vékonyodott el. Az első példányok 1916 januárjában érkeztek a

Mivel a német szállítmányok nem elégtették ki az igényeket, 1917 májusára a Monarchiában is megindult a sisakgyártás. A német típus mellett egy saját tervezésű sisakot is gyártottak. Ez a típus később a gyártás helye után a Berndorfer nevet kapta. Az osztrák–magyar haderőben a gyártás és az import ellenére folyamatosan hiány mutatkozott sisakokból. A szegedi 46. gyalogezredben szolgáló Kókay László naplójában így írt erről: „*Este századunk részére 100 sisakot hoznak. Zugunkból [szakaszunkból] minden ember kap egyet. Kiadják parancsba, hogy ezt nem szabad elhárítani, s abléz [felváltás] alkalmával át kell adni őket a 61-eseknek.*”

homlokpáncélok elméletileg már a lövedékek ellen is hatásos védelmet biztosítottak.

A sisakok mellett több haderő kísérletezett lövedékálló testpáncélok használatával is. Ezekkel általában a katonák felsőtestét igyekeztek óvni. A fő hátrány a nagy súly volt: egy-egy ilyen páncél 9–12 kilogrammot is nyomhatott. A vért tömegéhez még a katonák egyéni felszerelése és fegyverzete is hozzáadódott, így már komolyan akadályozhatta a mozgást, a hosszabb időn át történő viselés pedig próbára tette az állóképességet. Ezek a páncélok éppen ezért nem terjedtek el széles körben. Elsősorban őrszemek, géppuskások, műszakiak viselték, illetve a különlegesen képzett rohamcsapatok katonáit látták el ilyen védőeszközökkel.

Az osztrák–magyar Berndorfer típusú sisak. A fejtetőn látható korong takarja a szellőzőnyílásokat.

Brit Mk I típusú sisak. A széles karima védelmet nyújtott a felülről érkező repeszekkel szemben.

Francia Adrian sisak, a francia haderő által alkalmazott „horizontkék” színben. Homlokán az általános sisakjelvény látható. Az RF a République française (Francia Köztársaság) rövidítése.

harcoló csapatokhoz. A német hadsereg mellett az osztrák–magyar, valamint kis számban a bolgár és a török haderő is használta a Schwardt-féle sisakot.

Az osztrák–magyar haderő kezdetben azzal kísérletezett, hogy a már rendszerben lévő, vasbádogból készült dragonyossisakot alakítsa át harctéri védősisakká. A jellegzetes és feltűnő sisakaréjt leszerelték, a homlokrészre pedig egy kiegészítő páncéllemez került. E megoldás azonban alkalmatlannak bizonyult, mivel az utólagosan felszerelt páncéllemez súlya az egész sisakot előrehúzta, a fej hátsó része pedig továbbra is védtelen maradt. Az osztrák–magyar haderő végül a német sisak átvétele mellett döntött, az import megindulására azonban 1916 novemberéig várni kellett.

A sisakhiány miatt akadt példa a zsákmányolt ellenséges fejvédők felhasználására is. Ez azonban nem volt éppen veszélytelen: az egyes hadviselő felek sisakjainak formája markánsan eltérő volt, így az ellenség sisakját viselő katona könnyen „baráti tűz” áldozatává válhatott. Az osztrák–magyar hadseregben a zsákmányolt (túlnyomórészt Adrian típusú) sisakokat főként a haditengerészet és a különféle, nem az első vonalban működő munkásalakulatok használták.

A német és az osztrák–magyar Berndorfer típusokhoz készítettek kiegészítő páncélt is, amelyet a sisak homlokrészére lehetett rögzíteni. Ez a homlokpáncél (Stirnpanzer) mintegy 10 mm vastag volt, elsősorban a géppuskák kezelőinek szánták, akiknek szükségük volt az extra védelemre. Ezek a

Az osztrák–magyar haderőben nem rendszeresítettek testpáncélokot. Az itáliai hadszíntéren a szemben álló olasz rohamcsapatok, az Arditi viszont nagy számban használták a tervezőjükről Farina típusúnak nevezett lövedékálló sisakokat és vérteteket.

A rohamsisak az I. világháború alatt lett a katonák alapvető felszerelési tárgya. Ezen túlmenően azonban jelképpé is vált: a háború és a harcoló katona szimbólumává. A világháborús emlékműveken számos alkalommal ábrázolták a rohamsisakot. A Horthy-kori Magyarországon a veteránokat tömörítő Frontharcos Szövetség formaruhájához sisakot formázó kalap tartozott, de a háborúban részt vett katonáknak adományozott Magyar Hőbőrűs Emlékérem hátlapján is megjelent a rohamsisak. ♦